

ЦІННІСНА ПІДТРИМКА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ

Професійна приналежність особистості визначає не лише сферу суспільно-корисної зайнятості, вона визначає спосіб її життя, особливості розвитку мислення та світогляду [6]. Вибір професії набагато глибший процес ніж пошук власного місця у суспільстві. За цим актом стоїть складний процес оцінки людиною потенційної можливості виконувати професійну діяльність, оцінка рівня задоволеності професією. На початкових етапах професійного становлення у ігровій та навчальній діяльності людина «приміряє» на себе різні професії, вивчає своє місце у них. Мрії дитини, далекоглядні плани, поступово переростають у професійні наміри та, на думку А.Адлера, стають частиною життєвого шляху людини [1].

Тенденції розвитку ринку праці у світі, швидка плинність технології, засобів виробництва вимагає від майбутнього працівника постійної мобільності, здатності змінюватися. У наш час з'являються нові професії, зникають ті, що втратили актуальність та виробничу доцільність, тому сьогодні ми не можемо стверджувати, що дитячі мрії сучасних дітей бути шофером, лікарем, токарем через 10-15 років найдуть своє вираження у межах конкретної професії. Сучасні абітурієнти, обираючи професію менеджера, політолога, психолога, економічного кібернетика користуються загальними стереотипними уявлення про представників цих професій, орієнтуючись на приклади з художньої літератури, кінофільмів, ЗМІ. Молодь орієнтується на зовнішні атрибути професії. Професійна ідентичність випускників шкіл формується на рівні уподібнення себе з представниками певної професії через зовнішню схожість, копіювання стереотипних разків поведінки, мовленнєвих патернів. Хоча, як наголошують Зеєр Е.Ф., Толочек В.О., Пряжникова О.Ю., зовнішня атрибутика ще не визначає диспозиційної суті професії. Для того, **щоб бути професіоналом, мало виглядати як він, необхідно робити і жити як професіонал**. Діяльнісна складова професійної ідентичності є не просто важливою, професійна діяльність є основою побудови внутрішнього «Я-образу» професіонала. З цього приводу С.Л.Рубінштейн зазначав: «суб'єкт у своїх діях, у актах своєї творчої діяльності не тільки проявляється, він у них втілюється. Тому тим, що він робить, можна визначити те, ким він є...» [5, С.645].

Навчання у ВНЗ на початкових етапах не покращує рефлексію та усвідомлення молодими фахівцями свого професійного вибору. Теоретичні знання, практичні вміння залишаються відірваними від практики. Розвиваючи здатність навчатися, засвоювати досвід інших студенти, до перших днів роботи не знають, чи зможуть вони професійно займатися певною діяльністю усе життя, чи принесе вона, окрім матеріально-статусних благ інші, не менш важливі атрибути: розвиток здібностей, професійне зростання, збереження психічного та фізичного здоров'я. На думку В.О.Моляко успішність, професійної діяльності дозволяє працівнику підтримувати відчуття власної компетентності, зберігає інтерес до професійної діяльності, налаштовує на досягнення кінцевого результату у роботі та суспільну корисність праці [2]. Вищезазначене можливе лише за умови, якщо професійний вибір був свідомим та виваженим. Система професійно-орієнтованих завдань (ПОЗ), які впроваджені у навчальний процес на соціально-психологічному факультеті авторським колективом викладачів кафедри соціальної та практичної психології під керівництвом професора О.Л.Музики, дають можливість студентам з перших днів навчання, розв'язуючи моделі реальних проблемних ситуацій практичної діяльності психолога, визначитися у плані правильності та виваженості свого вибору. Студент швидше рефлексує особистісну готовність займатися професійною діяльністю. На старших курсах, виконання ПОЗ допомагає студенту визначитися з майбутнім профілем та спеціалізацією. Таким чином відбувається ускладнення структури професійної ідентичності. Молодий фахівець починає визначатися з тим: хто він є і що має робити. Наприклад, студенти можуть визначитися із науковою парадигмою у межах якої вони хочуть працювати (психоаналіз, позитивна психотерапія, психодрама), галузевою спеціалізацією: дитячий психолог, психолог у галузі PR, інженерний психолог тощо.

Соціально-етнічна традиція української ментальності накладає свій відбиток на процес професійного вибору та подальшої підготовки працівника. У наш час ознакою поганого тону є зміна спеціальності, виключення з ВНЗ, відмова навчатися за певним фахом (як правило нав'язаним найближчим контактним оточенням). Те, що у європейських країнах є звичайною буденною практикою, у нашій – викликає осуд та соціальні санкції. Ціннісної підтримки у цьому випадку потребують не лише студенти, які свідомо визначилися з професією і готові до її вимог, але й ті, які не менш свідомо вирішили змінити фах. Як правило, до останньої категорії людей належать творчо обдаровані особистості, для яких, опираючись на методологію суб'єктно-ціннісного аналізу О.Л.Музики, здібності виступають життєвими цінностями. Розв'язання ПОЗ дозволяє студенту швидше адаптуватися не лише до умов навчального процесу, й а до умов та вимог майбутньої професії. Ціннісна підтримка та взаємопоцінювання у процесі роботи над професійно-орієнтованими

завданнями дає можливість студентам відчутти цінність та необхідність власної роботи для інших [3].

Обираючи професію, творчо обдарована особистість намагається знайти застосування своїм здібностям у межах майбутньої професії. Вона не охоче з ними прощається і не охоче розвиває у собі інші професійно важливі здібності. У процесі роботи над ПОЗ високий рівень рефлексії дозволяє творчо обдарованому студенту зрозуміти, чи зможе він знайти своє місце у межах конкретної професії. У будь-якому випадку: залишити професію чи адаптувати професійну ситуацію під свої здібності, цей вибір потребує ціннісної підтримки з боку референтних осіб та найближчого контактного оточення.

Література

1. История зарубежной психологии (30-60-е гг. XX в.) // За ред. М.Г.Ярошевского, О.М.Туджиняна, О.К.Тихомирова. – Изд-во Московского университета. – 1986. – 342с.
2. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. / Кульчицкая Елена Ипполитовна, Моляко Валентин Алексеевич. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Ф.Франка, 2008. – 316с.
3. Музика О.Л. Развитие способностей и развитие личности // Способности, творчество, одаренность: теория, методика, результаты исследований / За ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики / О.Л.Музика / Валентин Олексійович Моляко, Олександр Леонідович Музика. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.31-21.
4. Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л.Музики. Навчальний посібник // Музика Олександр Леонідович, Горбунова Вікторі Валеріївна, Загурська Інна Станіславівна, Климчук Віталій Олександрович та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010 – 590 с.
5. Рубинштейн С.Л. / Сергей Леонидович Рубинштейн. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
6. Толочек В.А. Современная психология труда: Учебное пособие / Толочек Владимир Алексеевич. – СПб.: Питер, 2005. – 479 с.